

Згідно зі ст. 124 Конституції України, правосуддя в здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також прикласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Отже – саме суди мають право застосовувати заходи адміністративної відповідальності – адміністративні стягнення.

Таким чином, під адміністративною відповідальністю в галузі земельних відносин розуміють застосовування уповноваженими на те державними органами (органами земельних ресурсів) адміністративно – правових санкцій (що виражаються у позбавленні певних благ) до осіб, які порушили вимоги земельного законодавства.

Інакше, ефективність адміністративної відповідальності залишає бажати кращого, що обумовлено, перш за все, неузгодженістю приписів Земельного кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Тому правова база, яка регулює земельні та адміністративно-правові відносини (незважаючи на те, що зовсім недавно був прийнятий новий ЗК України) все ще потребує подальшого удосконалення.

Список літератури: 1. Скакут О.Ф., Подберезський М.К. Теорія держави і права: Експериментальний підручник. Харків, 1996. 2. Законодавство України про землю: Земельний кодекс України. Нормативно-правові акти з земельних питань. К., 2001. 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Харків, 2002. 4. Дмитренко І.А. Правова охорона земель України: Монографія. К., 1994. 5. Ковгун М.Г. Земельне право: Курс лекцій для юрид. вузів та факультетів. К., 2001. 6. Шемшученко Ю.С. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды. К., 1978.

Надійшла до редакції 25.12.2002 р.

В.Т. Комзюк

Особливості адміністративної відповідальності у сфері митної справи

Кожна держава, в тому числі й Україна, здійснює функції щодо захисту економічного суверенітету в різних сферах. Зокрема, ст 17 Конституції України визнає захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки найважливішими функціями держави [1]. Специфічну, комплексну і різноманітну діяльність держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, послідовно, владно і в межах законодавства впливають на зовнішньополітичну і зовнішньоекономічну діяльність шляхом визначення порядку і умов переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, стягнення митних платежів, митного оформлення, митного контролю та інших заходів з метою її регулювання відповідно до державних інтересів, прийнято називати митною справою [7, с.3-4].

Відповідно до чинного законодавства, одним із найважливіших напрямків здійснення митної справи є боротьба з контрабандою і порушеннями митних

правил, розгляд справ про їх порушення. Зазначені порушення законом визнаються видом адміністративних проступків, за які, відповідно, передбачається адміністративна відповідальність; застосування її заходів становить невід'ємну частину засобів забезпечення митної справи. Адміністративна відповідальність у сфері здійснення митної справи є складовою загального інституту адміністративної відповідальності і природно, має всі ознаки, властиві цьому інституту адміністративного права. У свою чергу, адміністративна відповідальність становить особливий вид юридичної відповідальності, їй властиві всі ознаки останньої.

Традиційно правову відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Застосування заходів юридичної відповідальності тягне для правопорушника обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру, які він зобов'язаний перетерпіти і фактично перетерпіти. Тим самим правопорушник "тримає відповідь" перед державою за несправомірну поведінку. Адміністративній відповідальності властивий також ряд специфічних рис, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності. Так, вона настає, як правило, за особливий вид правопорушень – адміністративні. Адміністративна відповідальність виявляється в накладенні на порушників певних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу та майнової відповідальності. Адміністративні стягнення накладаються спеціально уповноваженими на те органами та посадовими особами, яким таке право надано законодавчими актами. Незважаючи на те, що в ряді випадків адміністративні стягнення застосовуються районними (міськими) судами (судьями), адміністративна відповідальність все ж є позасудовим видом правової відповідальності. Між органами (посадовими особами), які накладають адміністративні стягнення, і правопорушниками відсутні службові відносини. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності особливий, він суттєво відрізняється від кримінального і цивільного процесів та дисциплінарного провадження. Нарешті, адміністративну відповідальність врегульовано нормами адміністративного права, які містять вичерпні переліки адміністративних проступків, адміністративних стягнень та органів, уповноважених їх застосовувати, детально регулюють цей вид провадження і в сукупності становлять її нормативну основу [4, с.5-6].

Отже, адміністративну відповідальність у сфері здійснення митної справи варто розглядати як застосування до осіб, які вчинили порушення митних правил, адміністративних стягнень, що тягнуть для них осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те посадовими особами на підставах і у порядку, встановленому законодавством.

Адміністративна відповідальність у сфері здійснення митної справи має

також ряд особливостей, які визначають і специфіку її практичної реалізації. Зупинимося детальніше на характеристичних особливостях.

Насамперед слід звернути увагу на специфіку нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи. У регулюванні цього виду юридичної відповідальності в цілому особлива роль належить спеціалізованому нормативному акту – Кодексу України про адміністративні правопорушення (КпАП) [3], у якому кодифіковано законодавство про адміністративну відповідальність [5, с. 159]. Проте, зазначений Кодекс у сфері здійснення митної справи діє не повністю, він застосовується лише у певній частині.

Безпосередньо регулює адміністративну відповідальність у сфері здійснення митної справи інший кодекс – Митний, який спрямований на забезпечення додержання митними, іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної і господарської діяльності, а також громадянами прав та обов'язків у галузі митної справи [2]. У ч.2 ст.103 чинного Митного кодексу підкреслено, що особи, які вчинили порушення митних правил, підлягають відповідальності відповідно до цього Кодексу, а в частині, не врегульованій ним, – відповідно до законів України.

У юридичній літературі висловлювалася думка, що адміністративна відповідальність, в тому числі за порушення митних правил, встановлюється як законами, так і підзаконними актами [6, с. 151]. Разом з тим, це суперечить ст.92 Конституції України, в п.22 якої передбачено, що діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України. Зрозуміло, що підзаконні нормативні акти також використовуються для здійснення регулювання у цій сфері, але їх значення полягає не у встановленні відповідальності, а в уточненні окремих процедур цієї відповідальності. Наприклад, відомчим нормативним актом – наказом Держмитслужби від 4 листопада 1992 р. №205 затверджено Положення про провадження в справах про порушення митних правил, в якому деталізовано процедури зазначеного провадження.

Наступною особливістю адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи варто визнати те, що її підставою є специфічний вид адміністративного правопорушення – порушення митних правил. Зауважимо, що в наш час законодавче визначення порушення митних правил відсутнє, хоча і здійснюються спроби таке визначення сформулювати [8, с.191]

У ст.319 нового Митного кодексу України, який набере чинності з 1 січня 2004 р., порушення митних правил визнається адміністративним правопорушенням, яке становить собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність. Як видно, за основу в цьому визначенні взято розуміння адміністративного проступку, закріплене в ст. 9 КпАП, уточнено лише об'єкт посягання і правове джерело, яке встановлює відповідальність за його вчинення.

Певною специфікою відзначається юридична техніка, використана для формулювання складів порушень митних правил. Мається на увазі той факт, що об'єктивна сторона цих складів визначена досить точно. Іншими словами, в Митному кодексі вичерпно перераховано види порушень митних правил, які визнаються адміністративними проступками. Правозастосовцю в таких випадках нема потреби звертатися до інших актів чи норм. Наприклад, видами таких порушень визнаються не зупинення транспортного засобу в зоні митного контролю, підходження або втрата митного забезпечення тощо, тобто такі дії розуміються однозначно як протиправні митної служби, так і правозобов'язаним суб'єктом.

Це суттєва перевага Митного кодексу, оскільки в КпАП в більшості випадків проступком визнається лише порушення певних загальнообов'язкових правил. У відповідних статтях КпАП такі правила лише називаються, причому, переважно навіть без посилання на джерело. Повноваження щодо їх визначення мають Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування. Запровадження, зміни чи скасування таких правил означає, по суті, зміни в регулюванні адміністративної відповідальності, що не завжди відповідає принципу верховенства закону.

Як зазначалося, зміст адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи становить накладення адміністративних стягнень. Специфіка тут полягає в тому, що за порушення митних правил передбачається застосування трьох видів стягнень – попередження, штрафу і конфіскації.

Попередження – це офіційний осуд вчиненого проступку і застереження правопорушника від його повторення. Воно застосовується за незначні адміністративні проступки (якщо відсутня матеріальна шкода, правопорушення вчинено вперше, з необережності, є пом'якшуючі обставини тощо). Адміністративним стягненням визнається лише таке попередження, яке було винесено в письмовій формі (ст.26 КпАП). В санкціях статей Митного кодексу попередження встановлюється як альтернативне стягнення поряд зі штрафом. До попередження може бути присуджено додаткове стягнення, якщо воно передбачене санкцією відповідної статті.

Штраф є найпоширенішим адміністративним стягненням, яке передбачається практично за будь-яке адміністративне правопорушення. Це – грошове стягнення, у порушника вишучається певна сума у власність держави, тим самим справляється вплив на його майнові інтереси. Розмір штрафу за порушення митних правил чинним Митним кодексом встановлюється у кількості мінімальних заробітних плат, а в ряді випадків – у процентах до певних сум (суми мита, не сплаченого у зв'язку з наданням ліцензії, суми несплачених митних платежів). У новому Митному кодексі таким розміром обрано, так само як і в КпАП, існують мінімум доходів громадян, хоча, зважаючи на стабільність національної грошової одиниці – гривні – можна було б, на нашу думку, штраф визначати в конкретних сумах.

Дуже часто за порушення митних правил передбачається застосування

додаatkового стягнення — конфіскації предметів і грошей — примусової безоплатної передачі майна у власність держави. Варто звернути увагу на порядок застосування цього стягнення в наш час. Ст.41 Конституції закріплено положення про виключно судовий порядок застосування конфіскації майна. Це означає, що всі справи про порушення митних правил, за які передбачено конфіскацію, розглядаєть суди.

Нарешті, особливстю адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи необхідно визнати те, що в Митному кодексі передбачено ряд специфічних процедур провадження в справах про порушення митних правил. Насамперед, в його ст.121 визначено, що зазначене провадження здійснюється відповідно до цього Кодексу, а в частині, що не регулюється ним, — відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення.

Митний кодекс передбачає здійснення ряду процесуальних дій, які загальному провадженню в справах про адміністративні правопорушення невідомі. Зокрема, це доручення на провадження дій у справі про порушення митних правил (ст.123), опитування осіб у справі про порушення митних правил (ст.124), витребування документів, необхідних для розгляду справи (ст.126), проведення митних обстежень (ст.127), пред'явлення предметів та документів для опитування (ст.130), проведення перевірки окремих сторін діяльності підприємств (ст.132) та ін. Крім того, деякі загальновідомі правила провадження в Митному кодексу отримали нове тлумачення. Наприклад, у ст.136 закріплено, що справа про порушення митних правил розглядається за місцезнаходженням митного органу України, службова особа якого здійснювала провадження у справі, тобто визначення місця розгляду справи відрізняється від вирішення такого ж питання в КпАП.

Таким чином, адміністративна відповідальність у сфері здійснення митної справи, виконуючи важливу функцію щодо забезпечення нормального функціонування цієї справи, має ряд специфічних рис, які обумовлюють необхідність її особливого законодавчого регулювання, а також особливі процедури її реалізації.

Список літератури: 1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. 2. Митний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 16. 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. 4. Адміністративна відповідальність в Україні. Навчальний посібник / За заг. ред. А.І. Комюка. 2-е вид., перероб. і доп. Харків, 2000. 5. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / За ред. Ю.П. Битюка. Харків, Право, 2000. 6. Жорін Ф.П. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем): Навч. посібник. К., 2001. 7. Насюк В.Я., Шульга М.Г. Митне право України: Навч. посібник. Харків, 2001. 8. Основи митної справи: Навч. посібник / За ред. П.В. Пашка. 2-е вид., перероб. і доп. К., 2002.

Надійшло до редакції 25.12.2002 р.

П.Н. Кононова

О принципах современного гражданского права

Гражданско-правовая наука постоянно уделяет внимание вопросу исследования принципов гражданского права. Актуальность этой проблематики оп-